

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2024

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Βασικά συμπεράσματα

- Η μεγέθυνση της οικονομίας το 2023 και το α' τρίμηνο του 2024 στηρίχτηκε στην κατανάλωση. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν περισσότερο τα υψηλότερα εισοδήματα από μη μισθωτή εργασία και σε μικρότερο βαθμό τα καταναλωτικά δάνεια. Η αύξηση των μισθών και η συμβολή τους στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και κατ' επέκταση στην κατανάλωση των νοικοκυριών ήταν πενιχρή.
- Το 2023 η Ελλάδα είχε μακράν τις χαμηλότερες επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), παρά την υψηλή κερδοφορία και την αύξηση των επενδυτικών χορηγήσεων, εν μέρει λόγω της ρευστότητας του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Ένα μεγάλο μέρος της επενδυτικής δραστηριότητας κατευθύνθηκε προς τις κατασκευές. Παράλληλα, παραπάνω από τις μισές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) κατευθύνθηκαν προς την αγορά κατοικίας και τον κλάδο της εστίασης και της παροχής καταλυμάτων. Το έλλειμμα επενδύσεων σε κλάδους που προσφέρουν υψηλή προστιθέμενη αξία στο σύνολο της οικονομίας, όπως, για παράδειγμα, οι επενδύσεις σε Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α), εγκλωβίζει την οικονομία σε ένα πλαίσιο χαμηλής παραγωγικότητας, αδύναμης παραγωγικής διάρθρωσης και υψηλής εισαγωγικής εξάρτησης. Ενδεικτικό είναι ότι το 2023 το απόθεμα κεφαλαίου προϊόντων διανοητικής ιδιοκτησίας των μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν το χαμηλότερο σε όλη την ΕΕ. Η παραγωγική καινοτομία στην Ελλάδα υστερεί σημαντικά.
- Η υποχώρηση των τιμών ενέργειας σε διεθνές επίπεδο επέτρεψε την προσαρμογή του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Παρ' όλα αυτά, το 2023 η Ελλάδα παρουσίασε το

τρίτο υψηλότερο έλλειμμα σε όλη την ΕΕ. Σημαντικός παράγοντας αδυναμίας επίτευξης εξωτερικού πλεονάσματος είναι η αδύναμη παραγωγική διάρθρωση της οικονομίας και η μεγάλη εξάρτησή της από εισαγόμενα ενδιάμεσα προϊόντα. Σε σχέση με την προ κρίσης χρέους περίοδο, η εξάρτηση αυτή έχει ενισχυθεί σημαντικά, υποδηλώνοντας την εξίσου σημαντική αποδυνάμωση του παραγωγικού συστήματος.

- Το 2023 το ωριαίο εισόδημα το οποίο δημιουργήσε η ελληνική οικονομία, που αποτελεί και έναν δείκτη παραγωγικότητας, είχε τη χαμηλότερη αγοραστική δύναμη στην ΕΕ. Παράλληλα, το ίδιο έτος η Ελλάδα είχε τις χαμηλότερες εξαγωγές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας ως ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ. Οι εξελίξεις όσον αφορά την κλαδική διάρθρωση των επενδύσεων, ειδικά μέσα από τις εκταμιεύσεις του ΤΑΑ, είναι ανεπαρκείς για να αντιστρέψουν την προαναφερθείσα κατάσταση.
- Η προσαρμογή του δημοσιονομικού ισοζυγίου και το διαχρονικό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών επιβαρύνουν το χρηματοοικονομικό ισοζύγιο του ιδιωτικού τομέα. Η κατάσταση αυτή καθίσταται μη βιώσιμη στον βαθμό που η οικονομική δραστηριότητα εξακολουθεί να βασίζεται στο έλλειμμα των νοικοκυριών και όχι σε παραγωγικές επενδύσεις των επιχειρήσεων. Ο επιχειρηματικός τομέας οφείλει να συμπεριφέρεται ως επενδυτής και όχι ως αποταμιευτής.
- Το δημοσιονομικό υποσύστημα της ελληνικής οικονομίας συνέχισε το 2023 να καταγράφει σημάδια σταθεροποίησης μετά την πολύ σοβαρή επιδείνωση των βασικών του μεγεθών την περίοδο της πανδημίας. Το συνολικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώθηκε πέρυσι στο -1,6% του ΑΕΠ (έναντι -2,5% του ΑΕΠ το 2022), ενώ το πρωτογενές ισοζύγιο στο 1,9% του ΑΕΠ (έναντι ισοσκελισμένου πρωτογενούς ισοζυγίου το 2022). Για φέτος εκτιμάται περαιτέρω βελτίωση των βασικών δημοσιονομικών μεγεθών της οικονομίας, με το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης να διαμορφώνεται στο 1,2% του ΑΕΠ και το πρωτογενές πλεόνασμα στο 2,3%.
- Ενδεικτικό της αποσταθεροποιητικής δημοσιονομικής επίπτωσης της πανδημικής κρίσης είναι ότι συνολικά την περίοδο 2019-2023 οι πρωτογενείς δαπάνες του δημόσιου τομέα αυξήθηκαν περίπου κατά 21 δισ. ευρώ. Επίσης, η Ελλάδα, ενώ εμφανίζει με διαφορά το υψηλότερο ποσοστό δημόσιου χρέους στην ΕΕ, κατέγραψε και τις υψηλότερες δαπάνες για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης μεταξύ των κρατών-μελών της. Ενδεικτικά, μόνο το 2022 το δημοσιονομικό κόστος των εν λόγω

παρεμβάσεων υπερέβαινε αρκετά τις δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης για ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου, καθώς και το αντίστοιχο ύψος ορισμένων βασικών κατηγοριών κοινωνικής δαπάνης (π.χ. «Ανεργία» και «Οικογένεια και παιδιά»).

- Η Ελλάδα κατέγραψε το 2023 υψηλότερο επίπεδο δημόσιων εσόδων συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Κυριότερη πηγή εισροής ρευστότητας της Γενικής Κυβέρνησης ήταν για ένα ακόμη έτος οι εισπράξεις από έμμεσους φόρους, με το ύψος τους να ανέρχεται στο 17,4% του ΑΕΠ, έναντι 12,5% στην Ευρωζώνη. Αντίθετα, σημαντική υστέρηση καταγράφει η Ελλάδα όσον αφορά τις εισπράξεις από άμεσους φόρους, το ύψος των οποίων το 2023 ανήλθε στο 10,6% του ΑΕΠ, έναντι 13,4% του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη.
- Δεδομένων των ισχυρών δημοσιονομικών περιορισμών της οικονομίας αλλά και της χαμηλής διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού της συστήματος, η ενίσχυση κρίσιμων για την κοινωνική συνοχή και την αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας δημόσιων δαπανών προϋποθέτει διαρθρωτικές παρεμβάσεις που θα στοχεύουν στη διατηρήσιμη αύξηση των δημόσιων εσόδων και στη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Η διατηρήσιμη ενίσχυση των δημόσιων εσόδων μέσω της δίκαιης διεύρυνσης της φορολογικής βάσης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ενδογενή χρηματοδότηση μιας σύγχρονης αναπτυξιακής-βιομηχανικής πολιτικής που θα απαντά στα χρόνια κλαδικά-παραγωγικά προβλήματα της οικονομίας, ενισχύοντας έτσι την ανθεκτικότητά της. Μια τέτοια πολιτική επιλογή θα αποτελούσε και μια μείζονα διαρθρωτική παρέμβαση, η οποία θα επέτρεπε τη μεταβολή του μείγματος της ασκούμενης φορολογικής πολιτικής, ειδικά της σχέσης έμμεσων-άμεσων φόρων, καθώς και του όγκου και της κατανομής των άμεσων φόρων, ώστε να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων και των μισθωτών, να αμβλυνθεί η εισοδηματική ανισότητα, να εμπεδωθεί ένα αίσθημα φορολογικής δικαιοσύνης και, εντέλει, να διασφαλιστεί η δημοσιονομική φερεγγυότητα της οικονομίας σε μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα.
- Η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με τη διατήρηση του πληθωρισμού σε σχετικά υψηλά επίπεδα και την αύξηση του πρωτογενούς πλεονάσματος της Γενικής Κυβέρνησης συνέβαλαν στη σημαντική αποκλιμάκωση του

δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ από 172,7%, που ήταν το 2022, στο 161,9% το 2023.

- Παρά την πρόβλεψη για περαιτέρω μείωση του ποσοστού του χρέους και βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος του Δημοσίου την περίοδο 2024-2025, ο βαθμός δημοσιονομικής φερεγγυότητας της οικονομίας παραμένει εύθραυστος και επιρρεπής σε μια σειρά από εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες. Σε αυτούς τους παράγοντες συγκαταλέγονται το υψηλό γεωπολιτικό ρίσκο της χώρας, η εξέλιξη της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, ο βαθμός παραγωγικής-αναπτυξιακής αξιοποίησης των πόρων του ΤΑΑ, οι ευρύτερες νομισματικές και δημοσιονομικές εξελίξεις σε επίπεδο ΕΕ, οι ραγδαίες μεταβολές στο τεχνο-οικονομικό υπόδειγμα της διεθνούς οικονομίας τις οποίες προκαλούν, μεταξύ άλλων, η πράσινη μετάβαση και η ψηφιοποίηση.
- Η διαρθρωτική-κλαδική αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας αποτελεί μείζονα προϋπόθεση για την υπέρβαση των προκλήσεων αυτών και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας, καθώς θα επιτρέψει τη διατηρήσιμη αναβάθμιση του βαθμού φερεγγυότητας του Δημοσίου, χωρίς μια τέτοια εξέλιξη να υποσκάψει τη χρηματοπιστωτική συνοχή του ιδιωτικού τομέα.
- Η κατάσταση της αγοράς εργασίας το 2023 συνέχισε να παρουσιάζει σημάδια βελτίωσης. Παρά όμως το γεγονός αυτό, οι επιδόσεις της χώρας μας σε μια σειρά βασικούς δείκτες που προσδιορίζουν τον βαθμό και τις προοπτικές ένταξης στην αγορά εργασίας, την ποιότητα της απασχόλησης, τις αμοιβές, την προστασία και τη θεσμική ενδυνάμωση των εργαζομένων συνεχίζουν να αποκλίνουν σημαντικά από τις αντίστοιχες στα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ.
- Το 2023 το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα, αν και αυξημένο έναντι του 2022, διαμορφώθηκε στο 61,8%, επίδοση που κατατάσσει τη χώρα μας στην προτελευταία θέση μεταξύ των κρατών-μελών. Το ποσοστό αυτό είναι 8,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ και άνω των 10 ποσοστιαίων μονάδων χαμηλότερο από το αντίστοιχο άλλων οικονομιών της περιφέρειας της ΕΕ και της ανατολικής Ευρώπης.
- Ιδιαίτερα μεγάλη συνεχίζει να είναι η απόκλιση των ποσοστών απασχόλησης μεταξύ συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων. Ειδικότερα, η απόκλιση του ποσοστού απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών στην Ελλάδα το 2023 ανήλθε στις 18 ποσοστιαίες μονάδες, τιμή που είναι η υψηλότερη στην ΕΕ. Επιπλέον, η απόκλιση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 15-29 ετών από το αντίστοιχο εκείνων

ηλικίας 50-64 ετών ανήλθε στις 27,4 ποσοστιαίες μονάδες, η έβδομη μεγαλύτερη μεταξύ των κρατών-μελών της Ένωσης.

- Μεγάλη είναι επίσης η διαφορά των ποσοστών απασχόλησης ανά περιφέρεια της χώρας. Τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης το 2023 εμφάνισαν οι περιφέρειες Πελοποννήσου (65,5%), Αττικής (64%), Στερεάς Ελλάδας (63,2%) και Κρήτης (63%), ενώ τα χαμηλότερα οι περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας (55,6%), Θεσσαλίας (58%) και Δυτικής Ελλάδας (59,4%). Επιπλέον, στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου εντοπίζεται η μεγαλύτερη απόκλιση του ποσοστού απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών (27,2 και 24 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα), ενώ η χαμηλότερη σημειώθηκε στην περιφέρεια Αττικής (14 ποσοστιαίες μονάδες), ακολουθούμενη από την περιφέρεια Ηπείρου (15,7 ποσοστιαίες μονάδες).
- Παρά τη συνεχή και σημαντική μείωσή του από το 2014 και ύστερα, το ποσοστό ανεργίας στη χώρα μας παραμένει υψηλό. Το 2023 διαμορφώθηκε στο 11,1%, που αποτελεί το δεύτερο υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ηλικίας 15-74 ετών στην Ελλάδα ανήλθε το 2023 στο 14,3% (το υψηλότερο στην ΕΕ), καταγράφοντας απόκλιση 5,8 ποσοστιαίων μονάδων από το αντίστοιχο των ανδρών. Παρά τη μείωσή του, έντονο παραμένει επίσης το πρόβλημα της ανεργίας των νέων, με το ποσοστό των ανέργων ηλικίας 15-29 ετών πέρυσι να ανέρχεται στο 21,8%.
- Προβληματισμό δημιουργούν και οι επιδόσεις της χώρας σε μια σειρά από δείκτες που προσδιορίζουν το επίπεδο της ποιότητας της απασχόλησης στη χώρα μας. Η διάσταση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την καλύτερη και την πληρέστερη αξιολόγηση της κατάστασης της αγοράς εργασίας αλλά και ευρύτερα της οικονομίας, δεδομένου ότι η ποιότητα της απασχόλησης δεν προσδιορίζει μόνο το επίπεδο ευημερίας των εργαζομένων μιας χώρας, αλλά επηρεάζει και τη μακρο-χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τις αναπτυξιακές προοπτικές της οικονομίας.
- Σύμφωνα με σχετική έρευνα του Eurofound, το 2021 οι εργαζόμενοι στη χώρα μας δήλωναν σε ποσοστό 64,3% ότι δούλευαν, πάντα ή συχνά, υπό συνθήκες πολύ υψηλών ρυθμών εργασίας και σε ποσοστό 56,2% ότι είχαν, πάντα ή συχνά, σφιχτές προθεσμίες όσον αφορά τον χρόνο διεκπεραίωσης των εργασιών τους. Επίσης, το ίδιο έτος το 24,7% των εργαζομένων στην Ελλάδα δήλωνε ότι αφιέρωνε, καθημερινά ή αρκετές ώρες την εβδομάδα, μέρος του ελεύθερου χρόνου του προκειμένου να καταφέρει να καλύψει διάφορες εργασιακές του υποχρεώσεις. Αξιοσημείωτο είναι ότι

στην Ελλάδα καταγράφεται και ένας υψηλός δείκτης αβεβαιότητας των εργαζομένων σχετικά με την εξέλιξη του εισοδήματός τους, με το 30,3% εξ αυτών να δηλώνει το 2021 ότι αδυνατεί να προβλέψει το ύψος των αποδοχών του στους επόμενους τρεις μήνες. Το ποσοστό αυτό είναι σχεδόν τρεις φορές υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ.

- Η υποχώρηση του μεριδίου των μισθών στη διανομή του εισοδήματος τα τελευταία χρόνια οφείλεται στην ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας συγκριτικά με τον πραγματικό μισθό και στην υστέρηση της προσαρμογής των ονομαστικών μισθών στη μεταβολή του πληθωρισμού κερδών.
- Η απόκλιση της παραγωγικότητας από τον πραγματικό μισθό την περίοδο 2019-2023 έχει οδηγήσει σε συστηματική αναδιανομή εισοδήματος σε βάρος της εργασίας. Η μεγαλύτερη απόκλιση παραγωγικότητας-πραγματικού μέσου μισθού εντοπίζεται στον κλάδο των χρηματοοικονομικών και ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (24,6%), στη μεταποίηση (22,7%), στις κατασκευές (22%) και στη βιομηχανία (15,1%).
- Το συνδυασμένο αποτέλεσμα του πληθωρισμού και της υστέρησης των πραγματικών μισθών σε σχέση με την παραγωγικότητα είναι το πραγματικό μέσο ωρομίσθιο (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης – PPS) το 2023 να αποτελεί το χαμηλότερο στην ΕΕ-27. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα καταγράφει το χαμηλότερο ωρομίσθιο στην ΕΕ-27 στους κλάδους: «Κατασκευές», «Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες», «Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα» και «Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία». Το δεύτερο χαμηλότερο ωρομίσθιο σημειώνεται στον κλάδο «Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού». Τέλος, ο κλάδος «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, μεταφορές, καταλύματα και υπηρεσίας εστίασης» καταγράφει το 3ο χαμηλότερο πραγματικό ωρομίσθιο και η «Μεταποίηση» και η «Εκπαίδευση» το 4ο χαμηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-27.
- Συνολικά, την περίοδο 2015-2023 η Ελλάδα καταγράφει τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση του πραγματικού εισοδήματος από εργασία (-8,3%) σε σχέση με όλες τις χώρες της ΕΕ-27. Επομένως, η Ελλάδα όχι απλώς δεν συγκλίνει με την ΕΕ-27 σε όρους κοινωνικής βιωσιμότητας, αλλά αποκλίνει ταχύτατα και από τις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες και από τις περιφερειακές χώρες, που αναπτύχθηκαν την ίδια περίοδο ραγδαία.
- Το 2023 υπογράφηκαν και κυρώθηκαν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης 19 Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (ΣΣΕ) κλαδικού ή

ομοιοεπαγγελματικού, εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα. Από αυτές οι 12 είναι εθνικές κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές, ενώ οι 7 είναι τοπικές κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές. Το ίδιο έτος έχουν επίσης υπογραφεί 209 επιχειρησιακές ΣΣΕ.

- Τα ευρήματα πολλών από τους δείκτες κοινωνικής βιωσιμότητας στην Ελλάδα δείχνουν μια επιδείνωση των κοινωνικών συνθηκών μετά το 2020 ως αποτέλεσμα της επίδρασης της πανδημικής κρίσης, της κρίσης κόστους ζωής αλλά και της αναποτελεσματικότητας της ασκούμενης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 2023 το 21,8% των ανηλίκων και το 18,3% των ενηλίκων βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας. Την ίδια χρονιά το 27,5% των ατόμων με επίπεδο εκπαίδευσης 0-2, το 18,5% των ατόμων με επίπεδο εκπαίδευσης 3-4 και το 7,6% με επίπεδο εκπαίδευσης 5-8 βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας. Παράλληλα, με εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας ζούσαν οι 23 στους 100 απασχολούμενους με επίπεδο εκπαίδευσης 0-2, περίπου 10 στους 100 απασχολούμενους με επίπεδο εκπαίδευσης 3-4 και 3,5 στους 100 απασχολούμενους με επίπεδο εκπαίδευσης 5-8.
- Το ποσοστό των ανηλίκων και των ενήλικων ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά πολύ χαμηλής έντασης εργασίας έφτασε το 2023 στο 86,9% και στο 61,7% αντίστοιχα, αναδεικνύοντας τις σημαντικές κοινωνικές προεκτάσεις της υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα. Την ίδια χρονιά σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό βρέθηκε το 24,1% των ατόμων που ζούσαν στις πόλεις και το 30,4% όσων ζούσαν στις αγροτικές περιοχές.
- Το ποσοστό των νέων ηλικίας 18-24 ετών σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση στην Ελλάδα είναι πάνω από δύο φορές πιο υψηλό από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό. Το 2023 το 14,7% των νέων ηλικίας 18-24 ετών, το 13% των ατόμων ηλικίας άνω των 55 ετών, το 12,9% των ανδρών και το 14,1% των γυναικών ήταν σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση. Την ίδια χρονιά, το ποσοστό των ατόμων με υλική και κοινωνική στέρηση στο 1ο εισοδηματικό πεμπτημόριο μειώθηκε από 73,7% το 2022 στο 68,3%, ωστόσο εξακολουθεί να βρίσκεται σε σημαντικά υψηλά επίπεδα.
- Την τριετία 2021-2023 περίπου το 36% των νοικοκυριών στην Ελλάδα αντεπεξερχόταν με πολύ μεγάλη δυσκολία στις δαπάνες για την κάλυψη των βασικών του αναγκών. Το 2023 το ποσοστό των εργαζομένων με σύμβαση μερικής απασχόλησης που αντιμετώπιζε κίνδυνο φτώχειας στην εργασία αυξήθηκε κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες, με σχεδόν 22 στους 100 εργαζομένους να έχουν διαθέσιμο

εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας, ενώ στην ίδια συνθήκη βρέθηκαν 9 στους 100 απασχολούμενους με σύμβαση πλήρους απασχόλησης.

- Αναφορικά με τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, η ανάλυσή μας υποστηρίζει ότι κατά την περίοδο 2013-2023 σημειώνεται αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης στη συνολική παραγωγή κατά 2,9%, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της απόκλισης από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Ωστόσο, η αναβάθμιση της θέσης της μεταποίησης εκκινεί από την επέκταση του μεταποιητικού τομέα χαμηλής προς μέση τεχνολογία με κλάδο αιχμής την «Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου». Η συμβολή των υπηρεσιών στο παραγόμενο προϊόν παραμένει σταθερή εμφανίζοντας ταυτόχρονα ορισμένη ποιοτική υποβάθμιση, καθώς η συμβολή των υπηρεσιών χαμηλότερης έντασης γνώσης αυξάνεται κατά 3,2% έως το 2022.
- Η επέκταση της μεταποίησης έχει οδηγήσει στην αναβάθμιση της συνεισφοράς της στην οικονομική μεγέθυνση, αν και ακόμα υστερεί συγκριτικά με την ΕΕ και την Ευρωζώνη.
- Η αδύναμη συμβολή των μεταποιητικών κλάδων μέσης προς υψηλή τεχνολογία τόσο ως προς τη διάσταση του παραγόμενου προϊόντος όσο και της απασχόλησης επιφέρει την έλλειψη συνοχής της τεχνολογικής διάρθρωσης του τομέα, η οποία μπορεί να υπονομεύσει τη δυναμική που εμφανίζουν οι κλάδοι υψηλής τεχνολογίας.
- Η καθυστέρηση του ψηφιακού μετασχηματισμού της Ελλάδας αναδεικνύεται και από την τεχνολογική διάρθρωση του τριτογενούς τομέα, καθώς ο κλάδος των υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας έντασης γνώσης παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος στη διάρκεια του χρόνου, με την όποια ανάκαμψη να σημειώνεται την περίοδο της πανδημίας.
- Η τεχνολογική επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας την τελευταία δεκαετία ανάγεται σε καθοριστικό παράγοντα για την απασχόληση σε επαγγέλματα υψηλών δεξιοτήτων, καθώς η απόκλιση συγκριτικά με την ΕΕ αυξήθηκε από 6,4% το 2013 σε 11,4% το 2023.
- Η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά χαμηλά στην κατάταξη μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ ως προς την καινοτόμα δράση, αφού το 2023 βρέθηκε στην 21η θέση. Ωστόσο, συγκριτικά με το 2016, ανέβηκε δύο θέσεις, επίδοση που αποδίδεται στην αύξηση του ποσοστού δαπανών για E&A αλλά και στην αύξηση του προσωπικού που απασχολείται στον τομέα της έρευνας.

- Το 2023 οι επιδόσεις των περισσότερων περιφερειών σε δείκτες που εξετάζονται (καινοτομία, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση, ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού) έχουν βελτιωθεί αρκετά σε σχέση τουλάχιστον με το σημείο «τομής», περίπου στα μέσα της κρίσης (2013). Παρ' όλα αυτά, οι ανισότητες οξύνονται την ίδια περίοδο και το «χάσμα» διευρύνεται, ανάμεσα πρωτίστως στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και στις άλλες περιφέρειες της χώρας. Η Αττική εμφανίζεται σε ακόμα πιο ισχυρή θέση, ορίζοντας τις δυνατότητες για διαρθρωτικές και τεχνολογικές αλλαγές στην εγχώρια οικονομία.
- Ενδεικτικά, η περιφέρεια της πρωτεύουσας προσφέρει σταθερά περίπου 1 στα 2 ευρώ της αξίας του ΑΕΠ της Ελλάδας και στη ζώνη άμεσης επιρροής της συγκεντρώνει περίπου 1 στα 3 ευρώ των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου που κατευθύνονται στην ελληνική οικονομία. Επιπλέον, ανάμεσα στα επαγγέλματα που σημειώνουν συνεχή και διαχρονική αύξηση της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια, αυτά που εμπίπτουν στην κατηγορία υψηλού επιπέδου δεξιοτήτων αφορούν 1 στις 2 θέσεις εργασίας στην Αττική, ενώ μόλις 1 στις 10 θέσεις εργασίας στις περιφέρειες εκτός Αττικής.
- Το συγκεκριμένο χωρο-οικονομικό υπόδειγμα είναι ιδιαίτερα συγκεντρωτικό, ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί και αναποτελεσματικό. Είναι ενδεικτικό ότι η απασχόληση σε τομείς έντασης γνώσης και τεχνολογίας συγκεντρώνεται κατά 72% στην Αττική (λαμβάνοντας υπόψη μια μέση ανά έτος τιμή για την περίοδο 2018-2022), ενώ 12 περιφέρειες σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα μοιράζονται ένα πολύ μικρότερο ποσοστό (28%). Την ίδια στιγμή, η χώρα παραμένει σε επίπεδα χαμηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου τόσο στην καινοτομία όσο και στην ανταγωνιστικότητα.
- Παρά τις βελτιούμενες επιδόσεις ορισμένων περιφερειών, όπως η Κρήτη και η Κεντρική Μακεδονία, ειδικά σε ό,τι αφορά την έρευνα και καινοτομία, οι ανισότητες παραμένουν υψηλές. Βασική εξαίρεση αποτελεί και εδώ η Αττική, η οποία τα τελευταία χρόνια αναδύεται ως ένα δυναμικό κέντρο, ακόμα και σε ευρωπαϊκή κλίμακα, συγκεντρώνοντας ανθρώπινο δυναμικό υψηλού επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων και αναπτύσσοντας παραγωγικές δραστηριότητες που αξιοποιούν γνώση και καινοτομία. Από την άλλη, κυρίως στη βόρεια Ελλάδα καταγράφονται «απώλειες». Ιδιαίτερα ξεχωρίζει η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, που υπό τις επιδράσεις της απολιγνιτοποίησης εμφανίζει επιδείνωση και αποκλίνει σημαντικά σε ό,τι αφορά την απασχόληση, τις επενδύσεις, την έρευνα και τεχνολογία κ.ά.

- Η εξέλιξη αυτή της «υπερσυγκέντρωσης» στην Αττική εγείρει μια διπλή ανησυχία: Πρώτον, ως προς τις οικονομικές, τις κοινωνικές και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα πρέπει να αναμένονται στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας στο άμεσο μέλλον. Δεύτερον, ως προς τις δυνατότητες, τις ευκαιρίες, και τις ικανότητες του ανθρώπινου δυναμικού που ενδεχομένως μένουν αναξιοποίητες στις άλλες περιφέρειες της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, αποκαλύπτεται η ανθεκτικότητα των δομών της ανισότητας, καθώς και η αδυναμία της περιφερειακής πολιτικής τα προηγούμενα χρόνια να αναχαιτίσει τις ανισότητες, υπό συνθήκες βαθιάς ύφεσης και μακράς δημοσιονομικής συστολής. Παράλληλα, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα για αναπτυξιακό σχεδιασμό και για πιο ενεργή κρατική παρέμβαση με σκοπό την ανάπτυξη της περιφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας.